

Ulusal "Peer-Reviewed" Dergilerin Geleceği

Dr. Altan ONAT, Dr. Hüsnüye YÜKSEL, Dr. Kâmil ADALET, Dr. İzzet ERDİNLER

Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi Yürütücü Yayın Kurulu, İstanbul Üniversitesi ve Siyami Ersek GKDC Merkezi

Bu yazı, 2000 yılı Eylül'ünde Üniversitelerarası Kurul tarafından çıkarılan Doçentlik Sınav yönetmeliğinin, ülkemizde bilimi baltalamaya yönelik yanı olduğunun altı çizilerek okuyucularımızın dikkatine sunulması yoluyla, bu kararın modifiye edilmesine katkı umuduyla kaleme alınmıştır.

Yüksek öğretimin temel alanlarından biri bilimsel araştırmadır. Bir ülkede yalnız yüksek öğretimin gidışatının değil, o toplumun gelişmişlik göstergelerinden biri sayılan bilimsel araştırmaların ne kadar ihtimam, ortam yaratma ve destek istediği tüm ilgililerce bilinir. Araştırmaların yer alıp tartışıldığı forum yerli ve uluslararası bilimsel dergilerdir. Üniversite öğretim üyelerinin ve bilimle uğraşanların terfilerinde araştırmalara objektif ölçütlerin konması, bu kriterlerin üniversal niteliğe kavuşması, zaman dilimi içerisinde daha sıkı kriterlerin getirilmesi akademisyenler tarafından yadırganmamalıdır.

Bu doğrultuda, anılan yönetmelikle doçentliğe yükseltme kriterlerinin sıkılaştırılması bağlamında, uluslararası dergilerde 3 yayım varlığının istenmesine karşı gelinemez, olsa olsa önkoşulacak yayım sayısı tartışılabilir. Ancak, yönetmeliğe konan puanlama sisteminde yalnız yabancı dergilerdeki performansın değerlendirilmesi, buna karşılık yerli hakemli, rüşünü ispat etmiş dergilerde çıkan yayınların eskiden dikkate alınırken, bir süredir hiç alınmaması isabetten çok uzaktır. Ülke kendi bilim faaliyetini baltamış olmaktadır.

Ülkemizde, her bilim dalında değilse bile, bilim dallarının birçoğunda birer yerli dergi, muhtemelen uluslararası dergiler arasında nisbeten düşük kote edilenler kadar düzeylidir. Kardiyovasküler tıp alanında Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi buna bir örnektir. 30'uncu cildi çıkan, kendisine ulaşan makalelerin ancak yarısının hakemlerin istediği biçimde düzeltmeyle yayımlandığı, bazı makalelerinin Science Citation Index'in taradığı dergilerce site edildiği, EMBASE veritabanına giren bir dergi, sıfır krediye layık görülmemelidir. Görülürse, kaybeden Türkiye bilimi olur. Çünkü, ülke için, toplumumuz için çok

önem sergileyebilecek araştırmaların birçoğu, üniversal düzeyde az önem taşıyabileceğinden, yabancı dergilerde yer alma şansına sahip olmaz. Yerli dergilerde akademik kredi alamayacağı için genç araştırmacılarca bilinmesi nedeniyle, bu tür alanlardaki araştırmalar için motivasyon kalmaz. Bu süreç sonucunda hakemli, düzeyli yerli dergiler, bu yönetmelikten önce alışageldikleri sayıda makaleleri aylardır elde edememekte, araştırma yazıları yerine, olgu bildirileri gibi yazı türleriyle karşı karşıya kalma durumundadırlar.

Yerli dergiler arasında hakemsiz dergi veya sözde hakemli dergi ile gerçek "peer-review"lu dergileri aynı kefeye koymak, bilimi yaymayı kısmi amaçları arasına alan bir kurula uymaz, tersine, nüanslar bile özenle değerlendirilmeye layıktır.

Yerli dergileri hiçe saymak, dilimizde teknik terimlerin, kavramların gelişmesini, yerleşmesini kösteklemeye yol açar, yalnız "Amerikanca" terimler kullanılır, benimsenir. Uzun vadede bunun bilimi geliştirmeye, halkımızda yaymağa engel olacağı açıktır.

Sözkonusu sakıncalardan kaçınmak hala mümkündür. Bu uğurda yönetmeliğin mevcut hükümlerini korumak, ama ona ek olarak tüm bilim alanlarında toplam sayısı belki 50-100'ü bulan gerçek "peer-reviewed" yerli dergiler belirlenir; bu dergilerde yer verilen makaleleri de kredilendirmek doğru olur. Bu durumda, uluslar arası ve ulusal dergi yayınlarında eşdeğerlilik 3'e 1 gibi bir oranda tutulabilir ve doçentlik için uluslararası dergi için önkoşulan yayım sayısı asgari 2 olarak öngörülebilir. Üniversitelerarası Kurulca belirlenen dergiler yılda veya 2 yılda bir gözden geçirilerek açıklanabilir. Böyle bir seçimi objektif biçimde ve ehliyetle işleyecek bir mekanizmayı kurmak Üniversitelerarası Kurul için sorun olmamalıdır. Dergi belirlenmesinde Institute for Scientific Information'a bir araştırma sipariş ederek, Türkiye'deki bilimsel dergilerin son 5 yılda alanlarında sağladıkları toplam sitasyon sayısı öğrenilip seçimde bu bilgiden yararlanılabilir.

Üniversitelerarası Kurul'un bu önemli konuda ülkemizde bilim ve bilimsel dergiler için olumlu katkı yapmayı göstermek isteyeceğine inanıyoruz.

Halen "Index Medicus", "Pubmed" ve "Embase" gibi bilimsel yayınların yer aldığı çeşitli veritabanı programları vardır. Bir konuda yayınlanan eserleri taramak amacıyla, her 3 "database" programı tarandığı takdirde bile ilgili konudaki yayınların yaklaşık % 40 na ulaşılacağı göz önüne alındığında, bu konuda yapılacak pekçok şeye ihtiyaç olduğu açıktır. Ülkemizde, bilindiği gibi, index medicus'ta yer alan dergi sayısı bile hayli sınırlıdır, ancak yeni doçentlik yönetmeliğine göre, yayınların Index Medicus'ta yer alması da bir değer taşımamaktadır. Sadece "Science Citation Index Expanded"e dahil dergilerde yer alan eserlerle puan alınabilecektir.

Sınav kaygıları dışında da, bir derginin "Science Citation Index"te yer alması şüphesiz büyük önem taşımaktadır. Yayın hayatında 40 yıldır yer alan, gerçek anlamda hakemlik işlevi 15 yıldır sürdürülen, son 10 yıllık sayıları CD'de toplanan ve 2 yıldır Web sayfasında "on-line" yayınlanan, seviyeli ve seçici bir dergi olan, Türk Kardiyoloji Derneği resmi yayını organını "TKD Arşivi" adına, son kez 2 yıl önce olmak üzere, toplam 3 kez "Science Citation Index"te yer

almak amacıyla başvuruda bulunulmuştur. Yukarıda belirtilen geçmişine ve (düzenli ve gecikmesiz yayımlanması, her sayının ilgili kütüphanelere ulaşması, yayın türü dağılımı, reklamların sayısı gibi) tüm teknik koşulların yerine getirilmesine rağmen, başlıca şu nedenle Index'e seçilememiştir: impakt faktörünün yetersiz olması...

Her alanda uzun bir dergi başvuru listesi bulunduğu ve dünyanın üst düzey dergilerinin impakt faktörüne göre sıralandığı gerekçesi bildirilmiştir. İmpakt faktörünün de, dergilerde yayınlanan makalelere atflardan oluştuğu bilinmektedir. Bunun için hep birlikte yapabileceğimiz iki şey var: yerli dergilerde olabildiğince İngilizce yayın yapmak ve TKD Arşivi'nde çıkan yayınları site etmek. Türkiye'den kardiyovasküler tıp alanında üst düzey yabancı dergilerde yılda yaklaşık 100 yayın yapıldığı dikkate alınırsa, her yazar her iki makalesinden birinde kendine ya da meslektaşlarına ait TKD Arşivi'nde yayınlanmış bir makaleye atıfta bulunsa, yılda 50 sitasyon alabilirdik ki bu, dergimizin seçilmesine muhtemelen yeterdi. Avrupa Kardiyoloji Derneği bu şekilde gösterilen dayanışma ile çok kısa süre içerisinde resmi yayın organlarının impakt faktörünü 2.5 dan, 5.3'e çıkarmıştır. Birlikte hareket etmedikçe başarıya ulaşmanın mümkün olmadığı çok açıktır.